

Lääkehoidon toteuttaminen vaatii erityistä osaamista

Irja Hemmilä, Kirsti Tolonen / Kirjoitettu 16.3.2021 / Julkaistu 19.3.2021

© GettyImages/Lordn

Lääkehoitoa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden lisäksi esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja vankiloissa. Lääkehoidon tehtäviin ja toteuttamiseen voi osallistua vain lääkehoidon koulutuksen saanut henkilö.

Lääkehoidon toteuttaminen on terveydenhuollon toimintaa riippumatta siitä, minkälaisessa ympäristössä sitä toteutetaan. Lääkehoitoon koulutettujen terveydenhuollon ammattihenkilöiden kuten sairaanhoitajien ja lähihoitajien tulee ensisijaisesti vastata yksikön lääkehoidon toteuttamisen kokonaisuudesta, yksiköstä riippumatta.

Kaikissa lääkehoitoa toteuttavissa yksiköissä tulee olla riittävän yksityiskohtaisesti laadittu toiminta- tai työyksikkökohtainen lääkehoitosuunnitelma, joka ohjaa käytännön lääkehoitoa. Työnantaja päättää työntekijöidensä välisestä tehtävänjaosta ja lääkehoitosuunnitelmassa kuvataan muun muassa missä laajuudessa kukin ammattiryhmä osallistuu lääkehoidon toteuttamiseen ja kuinka eri ammattiryhmien osaaminen varmistetaan. Päivitetty Turvallinen lääkehoito -opas korostaa johdon vastuuta turvallisen lääkehoidon edellytysten järjestämisessä ja lääkehoitoa toteuttavan henkilöstön riittävän osaamisen arvioinnissa.

Työnantaja vastaa lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä, joissa lääkehoidon toteuttaminen on jokapäiväistä, lääkehoitoa toteuttavat ensisijaisesti lääkehoitoon koulutetut terveydenhuollon ammattihenkilöt. Työnantajan on huolehdittava siitä, että jokaisessa työvuorossa on riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä vastaamaan lääkehoidon toteuttamisen kokonaisuudesta. Työnantaja vastaa myös lääkehoitoa toteuttavien ammattihenkilöiden perehdytyksen ja täydennuskoulutuksen järjestämisestä.

Riittävän koulutuksen, kokemuksen, ammattitaidon sekä tehtävissä tarvittavan lääkehoidon osaamisen arviointi kuuluu normaaliin työnantajan rekryointiprosessiin. Työnantajalla on oikeus päättää siitä, mitä lääkehoitoon liittyviä tehtäviä kukin ammattiryhmä tekee, ja riittävätkö ammattihenkilöiden ammatillisessa koulutuksessa saamat valmiudet tehtävien suorittamiseen vai tarvitsevatko he lisäkoulutusta.

Läkehoidon osaaminen varmistetaan lääkehoitosuunnitelmassa määritellyllä tavalla aina ennen kuin työntekijä voi ryhtyä toteuttamaan lääkehoitoa itsenäisesti. Osaaminen varmistetaan työntekijän suorittaman tutkinnon, työtehtävien laajuuden ja yksikön ohjeiden mukaisesti. Vaativan läkehoidon toteuttamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt tarvitsevat tutkintoon sisältyvän osaamisen varmistamisen lisäksi lisäkoulutuksen ja yksikön läkehoidosta vastaavan lääkärin allekirjoittaman kirjallisen luvan.

Läkehoidon toteuttamisen vastuut ammattiryhmittäin

Lääkäri vastaa läkehoidon kokonaisuudesta ja lääkärin vastuulla on lääkityksen aloittamisen ja lopettamisen lisäksi asiakkaan/potilaan kokonaislääkityksen tarkastaminen ja sen varmistaminen, ettei lääkityksessä ole haitallisia yhteisvaikutuksia tai päällekkäisyyksiä. Työnantajan vastuulla on varmistaa, että lääkärillä on työtehtäviensä edellyttämä lääkehoito-osaaminen. Jokaisella lääkärillä on lakiin perustuva velvoite ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan, ja työnantajan vastuulla on valvoa tämän toteutumista.

Sairaanhoitaja ja sairaanhoitajana laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö (terveydenhoitaja, kättilö, ensihoitaja) voi koulutuksensa perusteella toteuttaa lääkehoitoa monipuolisesti (kuten lääkkeiden tilaaminen, jakaminen ja antaminen luonnollista tietä ja injektioina).

Vaativan läkehoidon toteuttamiseen sairaanhoitajat tarvitsevat lisäkoulutuksen, osaamisen varmistamisen ja kirjallisen, yksikön läkehoidosta vastaavan lääkärin luvan. Sairaanhoitajien toteuttamaksi vaativaksi läkehoidoksi luokitellaan esimerkiksi ääreislaskimokatetrin asettaminen, laskimonsisäiset neste- ja läkehoidot ja läkehoidon toteuttaminen erityisantoreittejä pitkin (esimerkiksi epiduraalitalaan) tai erityisillä välineillä (esimerkiksi kipupumppu).

Sairanhoitajat vastaavat läkehoidon toteuttamisen kokonaisuudesta ja kantavat erityistä vastuuta siitä, että lääkehoito on yksikön asiakkaille/potilaille turvallista.

Lähihoitajien ammatillisen koulutuksen läkehoidon opintojen määrä vaihtelee eri osaamisaloilla. He voivat toteuttaa lääkehoitoa siinä laajuudessa, kuin se on sisältynyt opintoihin. Työnantajan tehtävänä on selvittää lähihoitajan saama läkehoidon koulutus, varmistettava osaaminen ja sen perusteella arvioida, miltä osin lähihoitaja voi osallistua läkehoidon toteuttamiseen. Lähihoitaja ei kuitenkaan voi vastata läkehoidon toteuttamisen kokonaisuudesta yksikössä.

Vaativamman läkehoidon toteuttamiseen lähihoitajat tarvitsevat lisäkoulutuksen, osaamisen varmistamisen ja kirjallisen luvan. Lähihoitajien toteuttamaksi vaativaksi läkehoidoksi luokitellaan esimerkiksi pkv-lääkkeet, luonnollista tietä annettavat huumausainelääkkeet, injektoiden antaminen lihakseen ja ihon alle sekä perusliuosta sisältävän jatkoinfuusion vaihtaminen. Lähihoitajat eivät anna huumausainelääkkeitä injektiona muutoin kuin poikkeustilanteissa, esimerkiksi saattohoidossa.

Farmaseutit ja proviisorit pystyvät koulutuksensa perusteella tekemään lääkitysturvallisuutta edistäviä kliinisen farmasian asiantuntijatehtäviä, joilla voidaan tukea lääkärin ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työtä. Tällaisia ovat esimerkiksi lääkityslistan ajantasaisuuden tarkistaminen tai läkehoidon arviointi.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöt, joiden tutkintoon on sisältynyt vähintään lähihoitajan osaamisvaatimuksia vastaavat läkehoidon opinnot (esim. geronomi) voivat osaamisen varmistamisen jälkeen toteuttaa lääkehoitoa siinä laajuudessa, kuin se on sisältynyt opintoihin. Vaativamman läkehoidon toteuttamiseen he tarvitsevat osaamisen varmistamisen jälkeen myönnettävän kirjallisen luvan, esimerkiksi pääasiassa keskushermostoon vaikuttavan läkehoidon toteuttaminen.

Muut sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöt, joiden tutkintoon ei ole sisältynyt vähintään lähihoitajan osaamisvaatimuksia vastaavia lääkehoidon opintoja, tarvitsevat lääkehoidon koulutusta, osaamisen varmistamisen ja yksikön lääkehoidosta vastaavan lääkärin kirjallisen luvan aina ennen lääkehoidon toteuttamiseen osallistumista. Tarvittavan koulutuksen sisältö on arvioitava työtehtävissä tarvittavan osaamisen ja toimintayksikössä toteuttavan lääkehoidon vaatimusten mukaan. Kirjallinen lääkehoitolupa voi olla potilas-, lääke- tai antoreittikohtainen.

Kun riittävät opinnot suorittanut **terveydenhuollon opiskelija** toimii tilapäisesti terveydenhuollon ammattihenkilön tehtävissä (sijaisena), työnantaja määrittää hänelle kuuluvat lääkehoidon tehtävät huomioiden opiskelijan valmiudet ja työyksikön lääkehoidon vaativuuden. Opiskelijan osaaminen varmistetaan samoin kuin terveydenhuollon ammattihenkilöiltä.

Lääkäriksi, sairaanhoitajaksi tai muuksi laillistetuksi terveydenhuollon ammattihenkilöksi opiskelevan toimimisesta tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävässä on säännökset terveydenhuollon ammattihenkilöasetuksessa. On työnantajan vastuulla arvioida, onko tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävässä toimivalla opiskelijalla suoritettujen opintojen perusteella riittävät edellytykset sijaisuuden hoitamiseen ja varmistaa, että hänelle nimetty ohjaaja on tosiasiallisesti opiskelijan tavoitettavissa hänen työskentelynsä aikana.

[Taulukon 1 sisältö on kuvattu saavutettavassa pdf-tiedostossa.](#)

Taulukko 1. Lääkehoito, jota eri sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt voivat toteuttaa tutkintoon sisältyneen lääkehoidon koulutuksen perusteella. Lähde: Turvallinen lääkehoito -opas (2021).

Sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö	Lääkehoito, jota voi toteuttaa tutkintoon sisältyneen lääkehoidon koulutuksen perusteella
Lääkäri ja hammaslääkäri	<ul style="list-style-type: none"> • Vastuu lääkehoidon kokonaisuudesta • Lääkkeen määrääminen (hammaslääkäri: lääkkeen määrääminen vain hammaslääketieteelliseen tarkoitukseen) • Lääkehoidon toteuttaminen koulutuksen, osaamisen ja perehdytyksen mukaisesti
Sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, kättilö, ensihoitaja AMK	<ul style="list-style-type: none"> • Vastuu lääkehoidon toteutuksen suunnittelusta • Lääkkeiden tilaaminen • Lääkkeiden käyttökuntoon saattaminen ja jakaminen potilaskohtaisiksi annoksiksi • Lääkkeiden antaminen luonnollista tietä • Pkv- ja huumausainelääkkeiden käsittely • Injektion antaminen im., sc. ja id.
Röntgenhoitaja	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkkeiden tilaaminen • Lääkkeiden käyttökuntoon saattaminen ja jakaminen potilaskohtaisiksi annoksiksi • Lääkkeiden antaminen luonnollista tietä • Pkv- ja huumausainelääkkeiden käsittely • Injektion antaminen im., sc. ja id.
Lähihoitaja	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkehoito siinä laajuudessa, kuin se on sisältynyt tutkintoon, esimerkiksi: lääkkeiden tilaaminen, lääkkeiden käyttökuntoon saattaminen ja jakaminen potilaskohtaisiksi annoksiksi ja lääkkeiden antaminen luonnollista tietä
Proviisori, farmaseutti	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkkeiden tilaaminen ja varastointi • Lääkkeiden käyttökuntoon saattaminen ja jakaminen potilaskohtaisiksi annoksiksi • Lääkevalmistus • Lääkeneuvonta • Kliinisen farmasian asiantuntijatehtävät
Optikko	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkehoidon toteuttaminen silmien tutkimukseen liittyen
Suuhygienisti	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkehoito siinä laajuudessa, kuin suun terveydenhuollon tehtävät edellyttävät: lääkkeiden tilaaminen vastaanottoa varten, lääkkeiden jakaminen potilaskohtaisiksi annoksiksi ja käyttökuntoon saattaminen ja lääkkeiden antaminen luonnollista tietä
Muu sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, jonka tutkintoon on sisältynyt vähintään lähihoitajan osaamisvaatimuksia vastaava määrä lääkehoidon opintoja	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkehoito siinä laajuudessa, kuin se on sisältynyt tutkintoon, esim. lääkkeiden tilaaminen, lääkkeiden käyttökuntoon saattaminen ja jakaminen potilaskohtaisiksi annoksiksi sekä lääkkeiden antaminen luonnollista tietä
Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö, jonka tutkintoon ei ole sisältynyt vähintään lähihoitajan osaamisvaatimuksia vastaavaa lääkehoidon koulutusta	<ul style="list-style-type: none"> • Ei osallistu lääkehoidon toteuttamiseen, ennen kuin on suorittanut riittävät, lääkehoidon opinnot. • Kirjallinen lääkehoitolupa voi olla potilas-, lääke- tai antoreittikohtainen.

Lääkehoidon toteuttaminen muissa kuin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä

Pääperiaatteena on, että toteutetaan lääkehoitoa missä ympäristössä tahansa, tulee sen perustua riittävän yksityiskohtaisesti laadittuun toiminta- tai työyksikkökohtaiseen lääkehoitosuunnitelmaan, johon kaikkien lääkehoitoa toteuttavien tulee perehtyä.

Myös sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolisissa yksiköissä työnantaja vastaa siitä, että lääkehoitoprosessi on turvallinen ja lääkehoitoa toteuttavilla työntekijöillä on siihen riittävä koulutus ja osaaminen. Mahdollisuuksien mukaan lääkehoitoa toteuttavat siihen koulutetut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt.

Irja Hemmilä

TtM

Ylitarkastaja, Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto Valvira

Kirsti Tolonen

Geriatrian erikoislääkäri

Ylilääkäri, Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto Valvira

LISÄÄ AIHEESTA

[Joko olet tutustunut Lääkehoidon tietopaketteihin?](#)

[Näin teen parhaani: Lääkäri ja farmaseutti kertovat, miten edistävät turvallista ja järkevää lääkehoitoa](#)

[Lääkehoitoa toteutetaan monessa eri toimintaympäristössä](#)

[Lääkehoitoa kehitetään moniammatillisesti KYSin päivystyksessä – potilas aktiivisesti mukana](#)

[Biosimilaarit Suomessa - tilannekatsaus 2018](#)